

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду изабрало нас је у Комисију за оцену и одбрану докторске дисертације, под насловом УЛОГА НАСТАВНИКА И УСПЕХ УЧЕНИКА У НАСТАВИ МАТЕМАТИКЕ, коју је поднео докторанд Драгиша Вучинић. Пошто смо проучили поднету дисертацију, у могућности смо да поднесемо Већу следећи

ИЗВЕШТАЈ

Основни подаци о кандидату и дисертацији

Драгиша Вучинић рођен је 1976. године у Косовској Митровици. Основне студије педагогије завршио је на Филозофском факултету у Косовској Митровици. Докторске студије уписао је школске 2009/10. године на Филозофском факултету Универзитета у Београду, на Одељењу за педагогију и андрагогију и успешно положио све испите и друге обавезе предвиђене програмом докторских студија.

Од октобра 2010. године запослен је на Филозофском факултету у Косовској Митровици, у звању сарадника у настави. Од 28. децембра 2012. године изабран је у звање асистента на Катедри за педагогију на Филозофском факултету у Косовској Митровици за научну област Педагошке науке, ужа научна област Педагогија, теорија наставе и методика васпитно-образовног рада. У досадашњем раду на основним академским студијама изводио је часове вежби из следећих наставних предмета: Дидактика, Методологија педагошких истраживања, Школска педагогија, Методика математике и природно-научних наставних предмета, Педагошки рад са даровитим ученицима, Докимологија и Статистика у педагогији. Часове вежби изводио је и на мастер академским студијама из следећих наставних предмета: Теоријске основе савремене школе, Савремене теорије наставе и учења, Педагошка истраживања у васпитању и образовању и Савремена образовна технологија. Остали послови које је реализовао на Филозофском факултету у Косовској Митровици су следећи: секретар Катедре за Педагогију од 2013. године, учесник у припреми материјала за акредитацију и реакредитацију основних, мастер и докторских академских студија педагогије, члан

комисија за припрему и реализацију пријемних испита на основним академским студијама педагогије.

Учествовао је на више научних скупова организованих у Србији и иностранству и објавио више научних радова, самостално или у коауторству. Неке од тих радова наводимо овде:

- Вучинић, Д. (2011). Схватања педагошких класика о природи, улози и значају интересовања ученика. *Педагогија*, бр. 4, 694-699.
- Ђурић, I. i Vučinić, D. (2012). *Professional development of the teacher based on the standards of the teachers' competence, Lifelong learning continuous education for sustainable development, Proceedings of the 10th Anniversary International Cooperation, Volume 10, Part I (300-303). Saint-Petersburg, Russia.*
- Вучинић. Д., (2012), Информациона технологија и интернет у функцији одређења даљих педагошких перспектива институционалног образовања у модерном друштву, *VII Симпозијум са међународним учеићем ВАСПИТАЧ У 21. ВЕКУ*, Висока школа за васпитаче струковних студија, Алексинац, књига сажетака.
- Арсид, З. и Вучинић, Д. (2013). Индивидуализована настава у функцији подстицања развоја даровитости и креативности код ученика, *Зборник радова Филозофског факултета, Косовска Митровица*, стр. 25-39.
- Јовановић, Б., Антонијевић, Р. и Вучинић, Д. (2012). Утицај интернета и компјутерских игара на васпитање и развој деце. *Педагогија*, 4, Београд. стр. 484-494.
- Јовановић, Б. и Вучинић, Д. (2013). Смисао и карактеристике педагошких принципа у концепцији хуманистички усмереног васпитања, *Зборник радова Филозофског факултета, Косовској Митровици, XLII 02.*
- Арсид З. и Вучинић Д. (2013) *Васпитно-образовне институције у функцији подстицања развоја еколошке свести и опстанка српског народа на Косову и Метохији, У: Културно наслеђе Косова и Метохије, Тематски зборник, књига 1, Канцеларија за Косово и Метохију Владе Републике Србије, Универзитет у Приштини, Београд - Косовска Митровица.*
- Арсид, З. и Вучинић, Д. (2014). Основне педагошке претпоставке и услови за превенцију вршњачког насиља у школама, *У: Васпитни рад школе и наставника у савременим условима, Годишњак САО за 2013. годину, Српска Академија Образовања, Београд*, стр. 323-342.
- Вучинић, Д., (2017). Проблемски оријентисана настава као облик стваралачког мишљења, Међународни научни скуп у организацији Филозофског факултета Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, *Наука без граница*, књига сажетака. Косовска Митровица.

Докторска дисертација Драгише Вучинића УЛОГА НАСТАВНИКА И УСПЕХ УЧЕНИКА У НАСТАВИ МАТЕМАТИКЕ написана је на укупно 381. страни. Основни текст дисертације написан је на 299 стране и има следећу структуру: Увод (1-3); Теоријски приступ истраживању (4-179); Методолошки оквир истраживања (180-198); Анализа и интерпретација резултата истраживања (199-285); Закључна разматрања и педагошке импликације (286-299). На крају рада наведена је коришћена

литература (300-326), дати су прилози са инструментима истраживања (327-380) и биографија кандидата.

Предмет и циљ дисертације

Формулација предмета истраживања произилази из теоријског и емпиријског приступа истраживању и значаја који наставници имају процесу образовања и васпитања ученика. Предмет истраживања у овој дисертацији је *улога наставника и успех ученика у предметној настави математике*.

Основни појмови који се користе у овом истраживању су следећи: улога наставника; планирање, припремање и реализација наставе; мотивација и интересовања ученика; комуникација и интеракција у настави; и успех ученика.

Циљ истраживања био је проучавање карактеристика професионалне улоге наставника математике у доменима планирања, припремања и реализације наставе, у мотивацији и комуникацији са ученицима, као и утврђивање повезаности између начина, односно поступака на које наставници остварују своју професионалну улогу и оствареног успеха ученика у настави математике. На основу формулисаног циља истраживања постављени су следећи *зааци истраживања*:

- (1) Утврдити начине, поступке и средства којима наставници релизују улогу планера, организатора и реализатора наставе математике;
- (2) Утврдити проблеме и тешкоће са којима се наставници суочавају, као и начине њиховог превазилажења, у процесу планирања, организације и реализације наставе математике;
- (3) Утврдити начине, поступке и средства којима наставника мотивише ученике у настави математике;
- (4) Утврдити карактеристике комуникације и интеракције у настави математике;
- (5) Утврдити које доминантне улоге наставник заузима у раду са ученицима у настави математике;
- (6) Утврдити коју улогу наставника ученици сматрају најважнијом у настави математике;
- (7) Утврдити степен задовољства ученика сопственим успехом у настави математике;

(8) Утврдити повезаност између начина, поступака и средстава које наставници примењују у остваривању различитих улога и успеха ученика у настави математике;

(9) Утврдити повезаност проблема, тешкоћа и начина њиховог решавања у процесу планирања, организације и реализације наставе математике са успехом ученика у настави математике.

Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

У складу с природом проблема истраживања и резултатима досадашњих истраживања у овој области, а на основу постављеног циља истраживања, *општа претпоставка* од које се полази у овом истраживању јесте да постоји повезаност између улога које наставници заузимају у раду са ученицима и успеха ученика у настави математике.

На основу опште хипотезе и задатака истраживања дефинисане су следеће *посебне хипотезе* у истраживању:

(1) Начини, поступци и средства којима наставници планирају, организују и реализују наставу математике, повезани су са успехом ученика у настави математике;

(2) Начини на које наставници превазилазе проблеме и тешкоће у планирању, организовању и реализацији наставе математике, повезани су са успехом ученика у настави математике;

(3) Мотивација ученика и развијање њихових интересовања за математику, повезани су са успехом ученика у настави математике;

(4) Карактеристике и квалитет комуникације и интеракције наставника и ученика, повезани су са успехом ученика у настави математике;

(5) Постоје одређене доминантне улоге које наставници заузимају у раду са ученицима у настави математике;

(6) Улога наставника коју ученици сматрају најважнијом, повезана је са њиховим успехом у настави математике;

(7) Улоге наставника повезане су са степеном задовољства ученика сопственим успехом у настави математике.

Кратак опис дисертације

Структуру рада чини пет целина: увод, теоријски приступ истраживању, методолошки оквир истраживања, анализа и интерпретација резултата и закључна разматрања.

Теоријски оквир истраживања структуриран је по поглављима, а свако поглавље подељено је на више потпоглавља, чиме се постигло адекватно структурирање садржаја, неопходно у приступу проучавања ове сложене проблематике.

У првом поглављу теоријског оквира истраживања разматрано је појмовно одређење улоге наставника. Указано је на сложеност наставничке професије, као и на ширину захтева које наставници у савременом образовном процесу треба да остваре. Анализом различитих класификација наставничких улога и дидактичких теорија представљен је значај наставничке улоге у планирању и реализацији наставе, у мотивацији ученика за учење математичких садржаја, као и у процесу комуникације и интеракције са ученицима. У другом поглављу разматран је значај који математичка сазнања имају у савременом друштву, што уједно иницира потребу већег ангажовања наставника у наставном раду. У осталим поглављима потпуније је разматрана улога наставника математике у контексту планирања и реализације наставних активности, иницирања мотивације и развијања интересовања ученика за учење математичких садржаја, као и карактеристике и квалитет комуникативно-интерактивних односа између наставника и ученика. Анализом различитих теоријских схватања и на основу резултата релевантних истраживања указано је на значајне поступке, начине и средства којима наставници математике могу да обезбеде квалитативно виши ниво наставе, као и виши ниво успеха ученика у овом наставном предмету. У последњем поглављу теоријског приступа истраживању разматран је успех ученика у настави математике, чиме се настојало да се укаже на проблеме и тешкоће које ученици, нарочито старијег узраста основношколског образовања, имају у савладавању математичких садржаја. У складу с тим, представљени су резултати различитих истраживања, реализованих у Србији, али и у свету, који указују на ширину поменутих проблема, као и на значај наставника у њиховом превазилажењу.

У методолошком оквиру истраживања представљена су методолошка решења примењена у реализацији емпиријског истраживања. У том делу дисертације одређени су предмет истраживања и дефинисани су основни појмови у истраживању. Утврђени су циљ и задаци истраживања, постављене су, општа и посебне хипотезе истраживања, дефинисане варијабле истраживања (независне, зависне и контролне),

представљен је опис карактеристика одабраног узорка, опис примењених метода, техника и инструмената истраживања, као и опис основних карактеристика истраживања. Поред тога, представљен је значај истраживања, наведене су и објашњене технике обраде добијених података и приказан је опис тока и организације истраживања.

У трећем делу, према утврђеним задацима и постављеним хипотезама истраживања, прегледно и систематично презентују се налази истраживања са становишта утврђених теоријских полазишта.

На основу добијених резултата у истраживању установљено је да испитани наставници математике на различите начине реализују своју професионалну улогу у домену планирања и реализовања наставе, као и у областима мотивације, односно комуникације и интеракције у настави. Утврђено је да код већине испитаних наставника још увек доминирају поступци и начини рада према којима наставници детаљно објашњавају ученицима математичке садржаје и који већу пажњу посвећују сопственим активностима него активностима ученика. С друге стране, на основу добијених података, према проценама испитаних наставника и ученика који су учествовали у истраживању, утврђено је да око једне трећине наставника математике користи савремене приступе и поступке у свом раду, односно више пажње посвећују активностима ученика, те сходно томе планирају и реализују наставу математике, мотивишу ученике и развијају квалитетну комуникацију и интеракцију са својим ученицима.

У дисертацији је добијена емпиријска потврда опште хипотезе о постојању повезаности између улоге наставника математике и оствареног нивоа успеха ученика у овом наставном предмету. Установљено је да код наставника који пажљиво припремају наставу, који више времена проводе у планирању и припремању наставних активности и који у реализацији наставе користе и комбинују различите дидактичко-методичке поступке, ученици остварују виши ниво успеха у настави математике. Такође, код ових наставника, који на различите начине и мотивишу своје ученике, подстичу ученике да активно учествују у наставном процесу и који различитим поступцима развијају интересовања ученика за учење математичких садржаја, ученици постижу виши ниво успеха у овом наставном предмету. Добијени резултати истраживања показали су да ови наставници остварују виши квалитет комуникативно-интерактивних односа са својим ученицима, да показују виши степен брижности и разумевања за своје ученике.

У складу с тим, код ученика ових наставника идентификован је и виши ниво оствареног успеха у настави математике.

Добијени резултати повезани су и са проценама ученика, када је реч о степену задовољства оствареним успехом из математике. Ученици који сматрају да са својим наставницима имају добру комуникацију и интеракцију и који потврђују различите мотивационе поступке наставника у настави математике задовољнији су степеном оствареног успеха у овом наставном предмету.

Претпоставка о постојању повезаности између тешкоћа и проблема у планирању и реализовању наставе са успехом ученика, односно између начина на који наставници математике превазилазе одређене тешкоће и проблеме у планирању и реализовању наставе и степена оствареног успеха ученика, није емпиријски потврђена. Највише наставника проценило је да нема никаквих проблема нити тешкоћа у планирању и реализовању наставе. Такође, није потврђена ни претпоставка да је улога наставника коју ученици сматрају најважнијом повезана са њиховим успехом у настави математике. Међутим, установљено је да је са успехом ученика повезана улога наставника коју наставници сматрају најважнијом, односно доминантном у свом наставном раду. Код наставника који су проценили да је у настави математике најважније да наставници излажу наставно градиво, ученици постижу слабији успех у настави математике. С друге стране, код наставника који истичу значај мотивације, комуникације и интеракције са ученицима, ученици постижу боље резултате у савладавању математичких захтева.

Последњу целину рада чине закључна разматрања и педагошке импликације. Поред представљања кључних резултата, у овој целини истакнут је значај спроведеног истраживања у смислу организовања будућих истраживања, као и допринос реализованог истраживања наставној пракси.

Остварени резултати и научни допринос дисертације

Докторска дисертација Драгише Вучинића представља значајан научни и практични допринос, како за област педагогије, тако и за области других научних дисциплина. Истраживањем су на обухватан начин, кроз теоријски утемељен приступ, проучавани поступци наставника математике у домену планирања, припремања и реализације наставе, у области мотивисања ученика и у остваривању квалитетне комуникације и интеракције у настави. Научни допринос огледа се у могућности продубљивања сазнања о значају улоге наставника у наставном процесу у функцији

унапређивања нивоа и квалитета успеха ученика. Добијени резултати истраживања представљају допринос области опште педагогије, дидактике, школске педагогије, као и методици наставе математике, у чему се огледа кључни теоријски и методолошки допринос дисертације. Поред тога, резултати истраживања могу помоћи унапређењу квалитета наставе, односно практични значај истраживања огледа се, пре свега, у могућностима стицања увида у начин организације и реализације професионалне улоге наставника у наставној пракси. Добијени резултати истраживања потенцијално пружају смернице наставницима за успешнију организацију и реализацију наставе и наставних активности. Кандидат предлаже идеје и за будућа истраживања која проистичу из проучавања и критичког сагледавања различитих схватања о улози наставника у процесу образовања, као и из емпиријских резултата приказаних у овом истраживању. Даље проучавање улоге наставника математике и успеха ученика у предметној настави могло би се усмерити на квалитативна проучавања реализације наставног процеса, разумевање наставничке перцепције о поступцима и начинима рада у настави и анализу позиције наставника у ширем друштвеном контексту и значаја наставничке професије.

У обради теме коришћена је одабрана литература на српском и енглеском језику која се састоји од 434 библиографских јединица, а коју чине научни и стручни радови, документа од националног и међународног значаја, који омогућавају увид у савремена истраживања улоге наставника у настави математике и успеха ученика у овом наставном предмету. Избор литературе указује на савремен и свестран приступ проучавању предмета истраживања. У закључку су прегледно изложени закључци истраживања и педагошке импликације.

У дисертацији постоје и питања која се могу и на другачији начин тумачити и образлагати, њима је могуће прићи и из других аналитичких равни. Нека од истраживачких питања су могла бити детаљније разјашњена, а могу се поставити и нека питања која се односе на начин приказа и поузданост добијених резултата. Како је ово истраживање реализовано на узорку основношколских наставника и ученика у области математике, могу се осмислити и друга истраживања из ове области која ће обухватити различите узрасте ученика и бити реализована у области других наставних предмета. Од значаја би била и квалитативна проучавања улоге наставника у наставном процесу.

Закључак

На основу изложеног, Комисија оцењује да докторска дисертација Драгише Вучинића, под насловом УЛОГА НАСТАВНИКА И УСПЕХ УЧЕНИКА У НАСТАВИ МАТЕМАТИКЕ, испуњава све услове који се овој врсти радова постављају и предлаже Наставно-научном већу Филозофског факултета у Београду да је прихвати и одобри усмену одбрану.

У Београду, 13. јула 2018. године.

КОМИСИЈА:

др Радован Антонијевић, редовни професор (ментор)
(Филозофски факултет Универзитета у Београду)

др Наташа Вујисић Живковић, редовни професор
(Филозофски факултет Универзитета у Београду)

др Саша Дубљанин, доцент
(Филозофски факултет Универзитета у Београду)

др Звездан Арсић, ванредни професор
(Филозофски факултет Универзитета у Приштини - Косовска Митровица)